
Αξιολόγηση μαθητή: προεκτάσεις και προοπτικές

Πρόγραμμα Ενδοσχολικής επιμόρφωσης της Ε.Ε.Π.Ε.Κ σε συνεργασία
με τις Σχολικές Μονάδες, διάρκειας 2 εβδομάδων (15 ώρες)

Υλικό 2ης ενότητας – Εβδομάδας

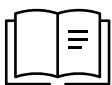
Εκπαιδεύτρια: Αθηνά Βαρσαμίδου

Βιβλιογραφική παραπομπή για το υλικό μελέτης:

Βαρσαμίδου, Α. (2024). Αξιολόγηση μαθητή & Φάκελος υλικού: προεκτάσεις και προοπτικές. Πρόγραμμα Ενδοσχολικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Α'θμιας & Β'θμιας εκπαίδευσης. Επιστημονική Ένωση για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας (ΕΕΠΕΚ).

2^η θεματική ενότητα-2^η εβδομάδα

Φάκελος υλικού (portfolio)

Περιεχόμενα της θεματικής ενότητας

- 1.1 Φάκελος υλικού-Εισαγωγή
- 1.2. Φάκελος υλικού-Ορισμός
- 1.3 Αξιολόγηση βάσει φακέλου μαθητή
 - 1.3.1 Πλεονεκτήματα αξιολόγησης βάσει φακέλου
 - 1.3.2 Μειονεκτήματα αξιολόγησης βάσει φακέλου

Λέξεις-κλειδιά της θεματικής ενότητας

Φάκελος υλικού, αξιολόγηση βάσει φακέλου, πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, εμπόδια εφαρμογής φακέλου

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Με το πέρας της 2^{ης} θεματικής ενότητας, οι επιμορφούμενοι/ες πρέπει να είναι σε θέση να:

- οριοθετούν εννοιολογικά βασικές έννοιες τον φάκελο υλικού
- εντοπίζουν τα βασικά πλεονεκτήματα της αξιολόγησης βάσει φακέλου
- αναγνωρίζουν τα εμπόδια και τα μειονεκτήματα της εφαρμογής του φακέλου υλικού
- αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και τα κριτήρια της αυθεντικής αξιολόγησης ,
- ταξινομούν τις τεχνικές αυθεντικής αξιολόγησης.

1.1 Φάκελος Υλικού-Εισαγωγή

Ο φάκελος υλικού (portfolio) ανήκει στις νέες τεχνικές αξιολόγησης που προτάθηκαν διεθνώς και άρχισε να προβάλλεται ως εργαλείο που ακολουθεί την πρόοδο των μαθητών, ιδανικό για διαθεματικές προσεγγίσεις και κατάλληλο για την παρακολούθηση της ατομικής προόδου (Βαρσαμίδου, 2024). Ο φάκελος υλικού του μαθητή, αλλά και ο φάκελος υλικού του εκπαιδευτικού μπορούν να αποτελέσουν μια εκ των έσω αυθεντική μαρτυρία για τον τρόπο διεξαγωγής τόσο της διδακτικής, όσο και της αξιολογικής διαδικασίας.

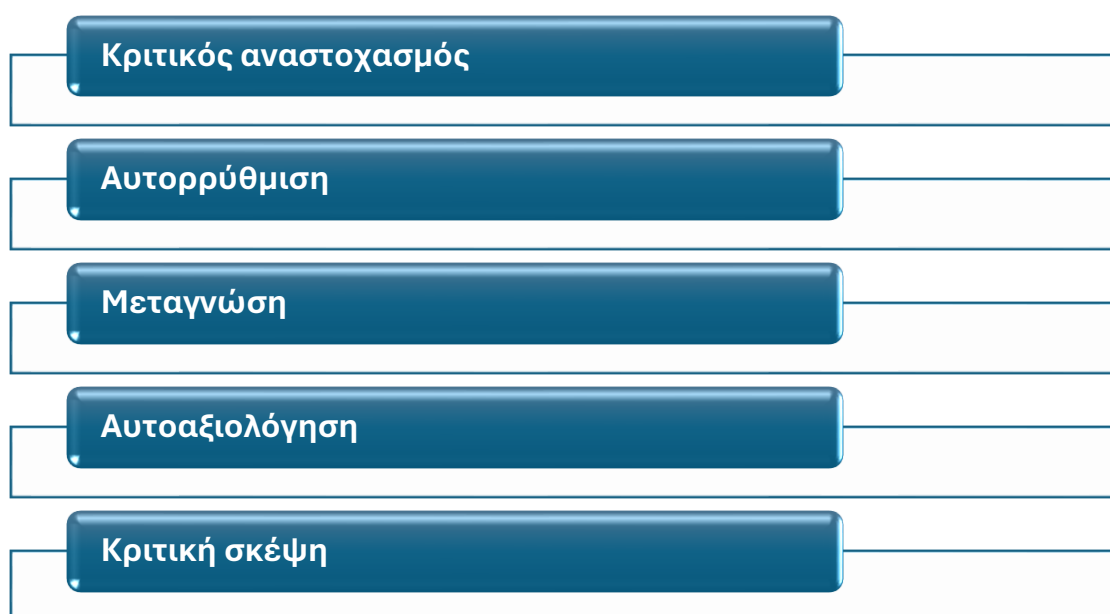
1.2 Φάκελος υλικού μαθητή: Ορισμός

Οι Paulson, Paulson & Meyer (1991) στο θεμελιώδη, πλέον, ορισμό τους¹, οριοθετούν το φάκελο υλικού ως «*μία συλλογή εργασιών του μαθητή με έναν συγκεκριμένο στόχο: ο στόχος του φακέλου είναι να παρουσιάζονται βαθμιαία οι προσπάθειες, η πρόοδος και τα επιτεύγματα του*

¹ “...purposeful collection of student work that exhibits the student’s efforts, progress and achievements in one or more areas. The collection must include student participation in selecting contents, the criteria for selection, the criteria for judging merit and evidence of student self-reflection” Paulson, Paulson & Meyer (1991:60-64).

μαθητή σε ένα ή/και σε περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Η συλλογή αυτή πρέπει να καθιστά εμφανή τη συμμετοχή του ιδιοκτήτη, τα κριτήρια βάσει των οποίων έχει επιλεγεί το συγκεκριμένο υλικό, αλλά και να καταγράφει την προσπάθεια αυτορρύθμισης και κριτικού στοχασμού του κατόχου, που πρέπει να διέπει όλη τη διαδικασία συγκρότησης του φακέλου».

Όλοι οι σχετικοί ορισμοί αναφορικά με τη χρήση του φακέλου συγκλίνουν σε τούτο: ο φάκελος αποτελεί μια σκόπιμη συλλογή τεκμηρίων της εργασίας των μαθητών, η οποία περιγράφει την προσωπική διαδρομή του καθένα ξεχωριστά και εμπεριέχει την έννοια του αυτοστοχασμού επί του περιεχομένου. Τα βασικά χαρακτηριστικά του φακέλου υλικού συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Σχήμα 1: Τα βασικά χαρακτηριστικά του φακέλου υλικού

Σύμφωνα με τους Κουλουμπαρίτση & Ματσαγγούρα (2005), το **περιεχόμενο** το φακέλου υλικού μπορεί να είναι:

- 1) Εργασίες που πραγματοποιεί στο σχολείο ο μαθητής (ή/και συνεργατικές δραστηριότητες που υλοποιούνται στην τάξη).
- 2) Εργασίες, τις οποίες πραγματοποιεί ο μαθητής, πέραν αυτών που γίνονται στο πλαίσιο των υποχρεωτικών σχολικών εργασιών (αναφορές σε βιβλία, έρευνες, συμμετοχή σε εκπαιδευτικά πρόγραμμα...).
- 3) Αντίγραφα επαίνων, βραβείων ή άλλων διακρίσεων του.
- 4) Ερωτηματολόγια αυτοαξιολόγησης του μαθητή.

5) Παρατηρήσεις ή προτάσεις του σχετικά με τα μαθήματα.

Ο «φάκελος επιδόσεων» του μαθητή, όπως συχνά αναφέρεται στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, εντάσσεται στην έννοια **της ποιοτικής αποτίμησης της επίδοσής του**. Η ποιοτική αξιολόγηση αναφέρεται σε χαρακτηριστικά που έχουν αποκλειστικά και μόνο σχέση με τη δραστηριότητα του μαθητή στο πλαίσιο του σχολείου και τις μαθησιακές δεξιότητες και αποσκοπεί στην πληρέστερη ενημέρωση του μαθητή και των γονέων του σε ζητήματα σχετικά με τα παραπάνω θέματα και τη συνολική γενικά επίδοση και εικόνα του στο σχολείο.

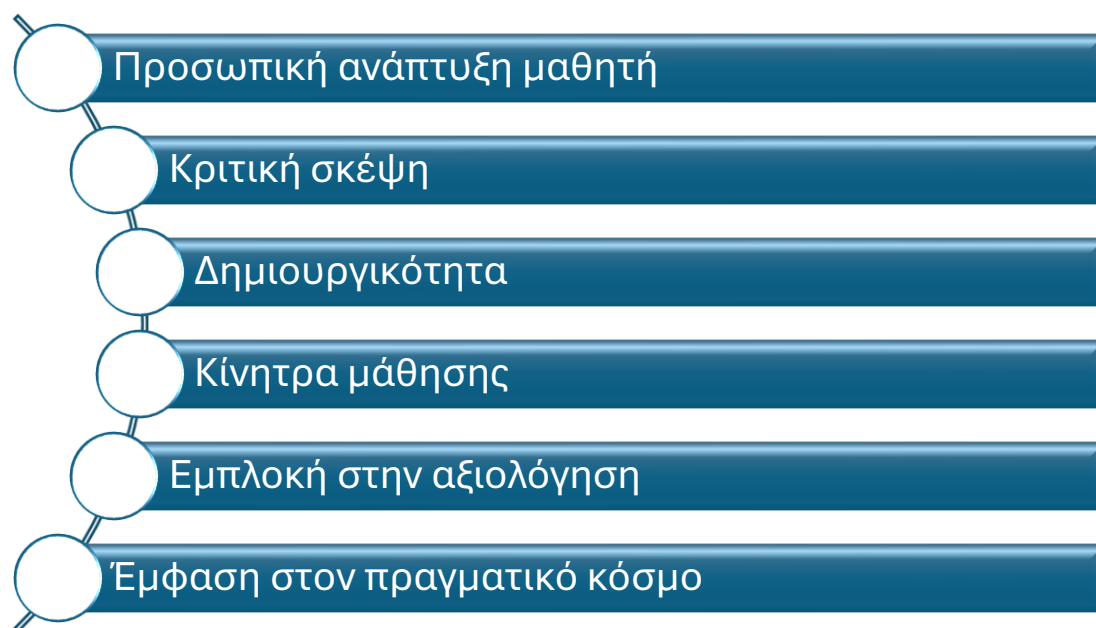
Παρατηρούμε, καταλήγοντας, πως όλοι οι ορισμοί διατρέχονται από ορισμένους βασικούς άξονες: **α)** ο φάκελος υλικού καταγράφει, μέσα από μια σκόπιμη συλλογή τεκμηρίων, την προσωπική διαδρομή του μαθητή προς την κατάκτηση της γνώσης, **β)** η ανάπτυξή του μπορεί να συντελεστεί σε βάθος χρόνου και το περιεχόμενο του μπορεί να αποτελέσει στοιχείο τόσο προσωπικής, όσο και επαγγελματικής ενδυνάμωσης, **γ)** είναι ένα εργαλείο αυτορρύθμισης, αυτοαξιολόγησης και αυτοστοχασμού, κάτι που σημαίνει πως προάγεται, μέσω αυτού, η συμμετοχή και εμπλοκή του κατόχου στην αξιολογική διαδικασία, **δ)** δείχνει τη δέσμευση του κατόχου στη διαδικασία της δια βίου μάθησης και τέλος **ε)** αποτελεί μέσο κατανόησης της διδακτικής πράξης, που μπορεί να αξιοποιηθεί ταυτόχρονα από το μαθητή και τον εκπαιδευτικό. Ο μεν μαθητής εμπλέκεται στη διδασκαλία και στην αξιολόγηση και εκλαμβάνει αυτές τις δύο διαδικασίες ως αυστηρά προσωπικές, ο δε εκπαιδευτικός εντοπίζει τρωτά σημεία και αδυναμίες του και προβαίνει στη βελτίωση τους (Βαρσαμίδου, 2024).

1.3 Αξιολόγηση βάσει φακέλου μαθητή (πλεονεκτήματα-μειονεκτήματα)

Ο φάκελος, όπως έχει ήδη τονιστεί, επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διαπιστώσει και να τεκμηριώσει την πρόοδο των μαθητών του για μια χρονική περίοδο, δίνοντας παράλληλα έμφαση περισσότερο στον τρόπο εφαρμογής των γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων παρά στις ίδιες τις γνώσεις. Ο φάκελος δίνει, επίσης, τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διαγνώσει τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του μαθητή, να καλλιεργήσει τις δεξιότητες του, να προσδιορίσει τις στάσεις τους και να τις τροποποιήσει, να τεκμηριώσει με επάρκεια την πρόοδο του σε μια γνωστική περιοχή, να ενθαρρύνει το μαθητή να συμμετέχει και να αναλαμβάνει περισσότερη ευθύνη για την προσωπική του μάθηση (Βαρσαμίδου, 2024 · Ανδρεαδάκης, 2024).

1.3.1 Πλεονεκτήματα της αξιολόγησης βάσει φακέλου

Τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εφαρμογή της αξιολόγησης βάσει φακέλου είναι πολλά: ο φάκελος δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να είναι αξιολογητής του εαυτού του, να εντοπίζει τα δυνατά σημεία και τις αδυναμίες του, να συνεργάζεται στενότερα με τον εκπαιδευτικό αλλά και τους συμμαθητές του. Ο φάκελος, επίσης, αποτελεί αξιόλογη πηγή πληροφοριών για τους γονείς, το διδάσκοντα του επόμενου έτους, τους διοικητικούς της εκπαίδευσης και για την εισαγωγή του μαθητή σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τους εργοδότες, κ.λπ. Σύμφωνα με τους Driessen et al., (2005), ο φάκελος αποδεικνύεται πολύτιμος στην καθημερινή διδακτική πράξη, λόγω της αφθονίας των πληροφοριών που μπορεί να περιέχει. Επιτρέπει στο μαθητή να παρουσιάζει τεκμηριωμένα τις προσωπικές και εκπαιδευτικές του εμπειρίες και την πρόοδο του μέσα σε ένα πλαίσιο αυθεντικό. Οι Mc Cullan et al., (2003) υποστηρίζουν πως με την αξιολόγηση που βασίζεται στο φάκελο υλικού προωθείται η προσωπική και η επαγγελματική ανάπτυξη του κατόχου. Αναπτύσσεται, επιπρόσθετα, η κριτική και δημιουργική σκέψη του μαθητή μαθαίνοντας πώς να μαθαίνει, κεντρίζεται το ενδιαφέρον για διερεύνηση, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ασκείται στην εξεύρεση λύσεων. Επίσης, ο μαθητής έχει επίγνωση της μαθησιακής του πορείας και αποκτά εσωτερικά κίνητρα μάθησης.

Σχήμα 2: Τα πλεονεκτήματα της χρήσης του φακέλου υλικού

Σύμφωνα με την Baus (2008) ο φάκελος υλικού:

- ✓ ενθαρρύνει και συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοαξιολόγησης (όπως, για παράδειγμα, καλλιεργεί την ικανότητα να μπορεί ο μαθητής να εντοπίζει δυνατά και αδύνατα σημεία της μάθησής του και να κατανοεί πλήρως τα κριτήρια της αξιολογικής διαδικασίας),
- ✓ μπορεί να παρέχει ποικίλες προοπτικές στη μάθηση και να συμβάλει στη διεύρυνση των οριζόντων του μαθητή,
- ✓ δίνει έμφαση σε εφαρμογές που λαμβάνουν χώρα σε σχέση με τον πραγματικό κόσμο,
- ✓ προσφέρει ένα ευρύ φάσμα αυθεντικών εμπειριών στους μαθητές,
- ✓ δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να στοχαστούν επί των πρακτικών τους και επί της μάθησής τους,
- ✓ προβάλλει την προσωπικότητα, αλλά και τη δημιουργικότητα των μαθητών.

Με άλλα λόγια, ο φάκελος υλικού προσλαμβάνει δύο βασικές διαστάσεις: **α)** ενημερώνει και **β)** πείθει τους μαθητές για τις δυνατότητες τους, καθώς τους ωθεί να αυτοαξιολογηθούν και να στοχαστούν επί των επιλογών τους, δύο πρακτικές άγνωστες κατά την παραδοσιακή αξιολόγηση. Ένα επιπλέον όφελος που απορρέει από τη χρήση του φακέλου είναι το γεγονός πως κινητοποιεί τους μαθητές να χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν πηγές διαφορετικές από το σχολικό εγχειρίδιο. Η βιβλιοθήκη, το διαδίκτυο, αλλά και άλλες πηγές, όπως εφημερίδες, αρχεία, έγγραφα αξιοποιούνται από τους μαθητές μέσα στο πλαίσιο εφαρμογής του φακέλου υλικού και αποτελούν αντικείμενα αυθεντικού τρόπου άντλησης της γνώσης. Οι μαθητές με έμμεσο τρόπο δεσμεύονται στη μάθησή τους, τη βιώνουν και ανακαλύπτουν στοιχεία που τους ενδιαφέρουν και τα οποία ενδεχομένως δεν υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο.

Στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, ο Ανδρεαδάκης (2024) συνοψίζει τα βασικότερα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη χρήση του φακέλου εργασιών στην εκπαιδευτική πράξη:

- ✓ η αξιολόγηση βάσει φακέλου δίνει στο μαθητή τη δυνατότητα να συμμετέχει με πιο ενεργητικό τρόπο στη διαδικασία διδασκαλίας- μάθησης,
- ✓ οι φάκελοι προσφέρουν τη δυνατότητα αξιολόγησης ευρείας έκτασης νοητικών δεξιοτήτων του μαθητή,
- ✓ αποτελούν πλούσια πηγή αυθεντικών πληροφοριών για το τι συμβαίνει μέσα σε μια σχολική τάξη και μπορούν να οδηγήσουν σε σημαντικές αλλαγές των εκπαιδευτικών πρακτικών,
- ✓ είναι καλά προσαρμοσμένοι σε εξατομικευμένους εκπαιδευτικούς σκοπούς, τις ατομικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητες του μαθητή,
- ✓ μπορούν να διευκολύνουν την ανακοίνωση των επιτευγμάτων του μαθητή σε άλλους (εκπαιδευτικός επόμενης χρονιάς, εκπαιδευτικά ιδρύματα, εργοδότες, κ.λπ.),

- ✓ ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή,
- ✓ ο εκπαιδευτικός αποκτά γνώση γύρω από το τι ο μαθητής εκτιμά και σε τι αποδίδει μεγαλύτερη ή μικρότερη αξία.
- ✓ Δίνονται πολύτιμες πληροφορίες σε γονείς, εκπαιδευτικούς επόμενης χρονιάς, διοίκηση.

1.3.2 Μειονεκτήματα της αξιολόγησης που βασίζεται στο φάκελο υλικού

Βέβαια, όπως προκύπτει από την αναδίφηση της σχετικής βιβλιογραφίας, ενώ τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη χρήση του φακέλου υλικού ως εργαλείου αξιολόγησης είναι πολλά, εντούτοις, υπάρχουν και ορισμένα μειονεκτήματα, που αξίζει να αναφερθούν: Οι Mc Millan (2004) και Baus (2008) αναφέρουν, καταρχάς, ως μειονέκτημα **τον χρόνο που απαιτείται** για την ευαισθητοποίηση των μαθητών, τη συγκρότηση του φακέλου, την αξιολόγησή του, την τελική παρουσίαση του. Απαιτείται πολύς προσωπικός χρόνος εκ μέρους του εκπαιδευτικού, προκειμένου να σχεδιαστεί ο φάκελος και στη συνέχεια να εκπονηθούν σαφή κριτήρια για κάθε άξονα των περιεχομένων του. Επίσης, ο εκπαιδευτικός πρέπει να ωθήσει τους μαθητές **να δεσμευτούν στην αυτοαξιολόγησή τους**, άρα, να τους εξασκήσει σε αυτή την προσπάθεια. Η ευαισθητοποίηση και εξάσκηση των μαθητών μπορεί να μεταφράζεται σε κατ' ιδίαν συναντήσεις με κάθε μαθητή ξεχωριστά, εκτός ωρών διδασκαλίας, κάτι που σχετίζεται και πάλι με τον προσωπικό χρόνο του εκπαιδευτικού. Ο Mc Millan (2004) πολύ εμφαντικά επισημαίνει πως ο φάκελος υλικού στην πράξη απαιτεί: **α) πολύ χρόνο, β) εμπειρία και γ) δέσμευση**. Οι Lynch & Shaw (2005) εστιάζουν και στο θέμα της «δικαιοσύνης» κατά την αξιολόγηση μέσω του φακέλου υλικού: κάθε φάκελος είναι διαφορετικός, δεν περιέχει συγκρίσιμο περιεχόμενο και αποκαλύπτει μια διαφορετική όψη των γνώσεων και των ικανοτήτων των μαθητών. Αυτό είναι κάτι που σχετίζεται με την τελική αξιοπιστία και εγκυρότητα (reliability & validity) της αξιολογικής διαδικασίας, δυο χαρακτηριστικά που αποτελούν ζητούμενα κατά την αξιολόγηση και που πολύ δύσκολα αποκτώνται.

Ο Shulman (2003) συνοψίζει τους πέντε (5) κινδύνους που απορρέουν από τη χρήση του φακέλου υλικού στην πράξη:

- ✓ Επικάλυψη (lamination): Ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος να γίνει ο φάκελος ένας χώρος απλής έκθεσης, μια ευκαιρία για να διογκωθεί ή να προβληθεί ένα τμήμα δουλειάς που δεν είναι και τόσο σημαντικό ή ακόμα και μια ευκαιρία για «ανούσια επίδειξη».

- ✓ Ασήμαντη επίδειξη (heavy lifting): Όλα όσα εμπεριέχονται στο φάκελο απαιτούσαν συστηματική και αξιολογή προσπάθεια.
- ✓ Υπεραπλούστευση (trivialization): Πολλές φορές υπάρχει υλικό που δεν προάγει τον αναστοχασμό.
- ✓ Διαστρέβλωση (perversion): Σε πολλές περιπτώσεις, οι φάκελοι χάνουν τη δυνατότητα που έχουν να αξιολογούν τις ατομικές εκροές.
- ✓ Κακή παρουσίαση (misrepresentation): Μήπως, τελικά, η έμφαση που δίνεται στην παρουσίαση της καλύτερης δουλειάς δεν αποτελεί μια πραγματική εικόνα της προόδου του μαθητή;

Σχήμα 3: Προβλήματα που σχετίζονται με τη χρήση του φακέλου υλικού

Στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία ο Ανδρεαδάκης (2024) εντοπίζει, επίσης, τα βασικότερα μειονεκτήματα της αξιολόγησης βάσει φακέλου:

- ✓ οι φάκελοι απαιτούν πολύ χρόνο για την αξιολόγησή τους,
- ✓ οι εργασίες που εκπονούν οι μαθητές είναι δύσκολο να αξιολογηθούν, ιδιαίτερα όταν ποικίλλουν από μαθητή σε μαθητή,
- ✓ η δυσκολία της αξιολόγησης της προόδου των μαθητών όταν ένας φάκελος δεν περιέχει συγκρίσιμο περιεχόμενο,
- ✓ οι μαθητές θεωρούν σε ορισμένα μαθήματα ότι η μέθοδος αυτή στερείται ενδιαφέροντος,

- ✓ λόγω της φύσης και των ιδιοτεροτήτων που παρουσιάζουν οι φάκελοι, η αξιοπιστία της και η συγκρισιμότητα των επιδόσεων των μαθητών είναι συχνά αρκετά χαμηλή,
- ✓ η αξιολόγηση βάσει φακέλου θέτει συχνά σε μειονεκτική θέση τους μαθητές που δεν έχουν σημαντική βοήθεια από την οικογένεια τους,
- ✓ η έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε αυτή τη μέθοδο.

Στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα η αξιολόγηση βάσει φακέλου δεν αποτελεί συστηματικό εργαλείο αξιολόγησης του μαθητή και δεν έχει μελετηθεί ενδελεχώς η προοπτική και η δυνατότητα εφαρμογής του. Η υιοθέτηση αυτής της εναλλακτικής μορφής αξιολόγησης σπανίζει και πολλές φορές αντιμετωπίζεται αρνητικά ή με καχυποψία, κυρίως από εκπαιδευτικούς με πολυετή υπηρεσία, επειδή κρίνουν πως έτσι απομυθοποιούνται και χάνουν το κύρος που τους προσδίδει η απονομή βαθμών.

Σχήμα 4: Μειονεκτήματα εφαρμογής του φακέλου υλικού

Ενδεικτική βιβλιογραφία 2^{ης} θεματικής ενότητας

Ανδρεαδάκης, Ν. (2024). Πανεπιστημιακές σημειώσεις. ΠΤΔΕ Ρόδου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Βαρσαμίδου, Αθ. (2016). *Αξιολόγηση βάσει φακέλου (portfolio): προεκτάσεις και προοπτικές μιας εναλλακτικής τεχνικής*. Εκδόσεις Φυλάτος, Θεσσαλονίκη.

Baus, R. (2008). The self-assessed portfolio: a case study. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(4), pp. 381-393.

Driessen, E., Overeem, K., Tartwijk, J.V., Vleuten, P.M., Muijtjens, M.M. (2006). Validity of portfolio assessment: which qualities determine ratings? *Medical Education*, 40, pp. 862-866.

Κουλουμπαρίση, Α., Ματσαγγούρας, Η. (2005). Ο φάκελος εργασιών του μαθητή: η Αυθεντική Αξιολόγηση στη Διαθεματική Διδασκαλία. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, σελ.1-10.

Lynch, B., Shaw, P. (2005). Portfolios, power and ethics. *TESOL Quarterly*, 39 (2), pp. 263-297.

Mc Cullan, M., Endacott, R., Gray, M. (2003). Portfolios and assessment of competence: a review of the literature, in: *Practical Assessment Research & Evaluation*, 3, pp. 283-294.

Mc Millan, J.H. (2004). *Classroom assessment: principles and practice for effective instruction*. 3rd ed. Boston, MA: Pearson.

Paulson, F.L., Paulson, P.R., & Meyer, C.A. (1991). What makes a portfolio a portfolio? *Educational Leadership*, pp. 60-63.

Shulman, L. S. (2000). From Minsk to Pinsk: Why a scholarship of teaching and learning? *The Journal of Scholarship of Teaching and Learning*, 1, pp. 48-53.

Varsamidou, A. (2024). Attitudes of Greek Foreign Language Teachers Regarding the Role of Authentic Assessment in Foreign Language Teaching. *Futurity Education*, 4(1), pp.258–273. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.03.25.13> **E-ISSN: 2956-3402**

Varsamidou, A., Franchet, L. (2023). Attitudes et perceptions des enseignants grecs à l'égard de l'évaluation alternative et du portfolio en tant que technique alternative, Liens, *Nouvelle Série: Revue Francophone Internationale N°5, Faculté des Sciences et des Technologies de l'Éducation et de la Formation*, FASTEF, ISSN 2772-2392 (σελ. 141-151).